

منطقه خاورمیانه (بخوانید غرب آسیا) و خلیج‌فارس به طور خاص در دنیای پس از جنگ سرد بویژه در حال حاضر، از لحاظ سیاسی و اقتصادی از اهمیت بسیار زیادی برای کشورهای جهان برخوردار است. خلیج‌فارس دریای نیمه‌بسته‌ای است که بازوی اقیانوس هند به‌شمار می‌رود و تنگه هرمز کلید آن محسوب می‌شود. یکی از مناطقی که از زمان‌های گذشته از نظر گاه کشورهای مختلف، وال‌الترین اهمیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک را داشته و همچنان دارد، منطقه خلیج‌فارس است. تنگه هرمز، باریکه دریایی خمیده‌شکلی است که در منتهی‌الیه شرقی خلیج‌فارس واقع شده است و از مهم‌ترین تنگه‌های بین‌المللی محسوب می‌شود و در ردیف حیاتی‌ترین تنگه‌های عبور و مرور جهان شناخته شده است. از آغاز دهه ۱۹۷۰ میلادی، خلیج‌فارس و تنگه هرمز شریان حیاتی کشور نام گرفت. برقراری امنیت این تنگه به عنوان مسیر مطمئن انتقال انرژی آنفت و گاز آ کشورهای غرب آسیا به اقصی نقاط دنیا با امنیت بسیاری از کشورها که از لحاظ جغرافیایی هزاران کیلومتر از آن فاصله دارند گره خورده است، بنابراین انرژی، امنیت و بازرگانی از راه دریایی خلیج‌فارس و تنگه هرمز عناصر اساسی سیاست خارجی ایران را تشکیل می‌دهند. این منطقه به دلیل حجم ۸۰ درصدی صادرات و واردات کشور از آن، در کنار تهران و خوزستان از مناطق حساس و استراتژیک کشور محسوب می‌شود. همچنین گذشته از اهمیت اقتصادی، تنگه هرمز از مزیت‌های ویژه از تباطی، نظامی و ژئوپلیتیک خاصی برای جمهوری اسلامی ایران برخوردار است. این تنگه در طول تاریخ عامل ارتباط بین جنوب و جنوب شرق آسیا با منطقه فلات ایران و بین‌النهرین و مدیترانه و اروپا بوده و مراکز تمدن‌های مستقر در مناطق یاد شده را به هم پیوند داده و در انتقال و پخش کالاها، تجاری و بازرگانی و نیز ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی نقش موثری داشته است. بسیاری از کشورهای غربی و در رأس آنها ایالات متحده آمریکا می‌کوشند با ارائه طرح‌هایی که مسیرهای جایگزین دیگری را جهت انتقال انرژی کشورهای حوزه خلیج‌فارس در نظر می‌گیرد، از اهمیت تنگه هرمز کاسته و وابستگی خود را به تأمین انرژی از این مسیر در مواقع بحران کاهش بدهند و در واقع با این عمل به نوعی خواستار آندک که ابتکار عمل ایران را در تسلط بر این منطقه استراتژیک از جهان به عنوان یک عامل برتر جغرافیایی و به‌عنوان برگ برنده کشور در موقع بحران، محدود کنند.

■ **داستان چیست؟**

در روزهای آینده ایالات‌متحده قرار است به صورت یکجانبه و به‌رغم مخالفت‌های اتحادیه اروپایی و معایر باقطنامه ۲۲۳۱ سازمان ملل متحد، تحریم‌های خود علیه ایران را در ۲ مرحله به اجرا بگذارد. واشنگتن در همین باره اعلام کرده استثنائیی برای کشورهای شرت‌کها در زمینه معافیت از تحریم‌های ایران قائل نخواهد شد. «زخانه‌داری ایالات‌متحده» اعلام کرده بازگشت تحریم‌ها بعد از دوره‌های ۹۰ و ۱۸۰ روزه (۱۵ مرداد و ۱۳ آبان ماه ۹۷) انجام خواهد شد که متعاقب آن تحریم‌های بانکی، ممنوعیت برقراری روابط تجاری شرکت‌ها با ایران و تحریم‌های نفتی به اجرا گذاشته خواهد شد. اصرار ایالات‌متحده بر تحریم ایران در شرایطی است که همه شرکای کشورمان در برجام قاطعانه بر اجرای این معاهده بین‌المللی تأکید و خروج ایالات‌متحده را اشدت تنقید کرده‌اند. آمریکا با فرستادن ابریهی‌هایی به اروپا و منطقه خاورمیانه از طریق تهدید و تطمیع، درصدد رسیدن به اهداف نامشروع خود بویژه قطع صادرات نفت ایران برآمده و این در حالی است که کشورمان با صادرات روزانه ۲ میلیون بشکه نفت دومین تولیدکننده بزرگ اوپک است که قطع این مسیر صادرات نفت، بی‌شک با اقتصاد جهان را با شوک و بی‌ثباتی در غرضه و نوسانات قیمت مواجه خواهد کرد. از سویی بنا بر گفته کارشناسان، درخواست آمریکا از عربستان برای جبران این مقدار عرضه نفت نیز به علت مشکلات فنی و قیمت تمام‌شده، عملی و اجرایی نخواهد بود. در استاندارن ابریهی‌هایی شدن تهدیدات آمریکا برای تحریم ایران، رئیس‌جمهوری کشورمان با سفر به قلب اروپا و دیدار با مقامات سوسیوس و ایرانیان مقیم این کشور، پیام معناداری برای ترامپ ارسال کرد. حسن روحانی ۱۱ تیرماه در جمع ایرانیان سوسیوس در واکنش به تهدیدات آمریکا در خصوص قطع کامل صادرات نفت ایران گفت: «یکی از آمریکایی‌ها گفته بود می‌خواهیم نگذاریم اصلاً ایران نفت صادر کند. قاعدتاُ او این حرف را خیلی نمی‌تواند تحلیل کند». رئیس‌جمهور کشورمان که ترامپ را مخاطب قرار داده بود، تأکید کرد معنی حرف وی درباره قطع صادرات نفت ایران یعنی اینکه نفت کل منطقه صادر نخواهد شد. روحانی تأکید کرد: «مگر امکان‌پذیر است نفت ایران صادر نشود ولی نفت منطقه صادر شود؟» معنی این حرف را اگر بفهمد روشن است که چه می‌گوید اما قاعدتاً نمی‌فهمد و می‌گوید من نمی‌گذارم ایران یک قطره نفت صادر کند. اگر شما تهدیدات آمریکا برای تحریم نتیجه‌اش را ببینید که چیست؟». رئیس‌جمهوری ایران، توسل به همین استدلال، تهدید مقامات آمریکایی درباره اینکه می‌خواهند صادرات نفت ایران را به صفر برسانند «گرافه‌گویی» خواند و خاطر‌نشان کرد آنها هیچ‌وقت قادر نیستند این تهدید را عملی کنند. تهدید مقامات آمریکایی علیه ایران و گرافه‌گویی‌های آنها در زمینه قطع کامل صادرات نفت ایران درحالی است که شاهراه انرژی «تنگه هرمز» با موقعیت استراتژیک اقتصادی، سیاسی و جغرافیایی، یکی از مهم‌ترین آبرها و معابر انرژی جهانی محسوب می‌شود که اهمیت آن می‌تواند جهانی را با مخاطره روبه‌رو کند؛ تهدید آن می‌شک افراد عاقلی در کابینه آمریکا پیدا شوند، هرگز به ترامپ توصیه‌نخواهند کرد به این سمت حرکت کند.

تنگه هرمز

تنگه هرمز در ماه مه ۲۰۱۰

نقشه خلیج فارس و تنگه هرمز. این منطقه از نظر راهبردی بسیار مهم است. این منطقه به دلیل حجم ۸۰ درصدی صادرات و واردات کشور از آن، در کنار تهران و خوزستان از مناطق حساس و استراتژیک کشور محسوب می‌شود. همچنین گذشته از اهمیت اقتصادی، تنگه هرمز از مزیت‌های ویژه از تباطی، نظامی و ژئوپلیتیک خاصی برای جمهوری اسلامی ایران برخوردار است. این تنگه در طول تاریخ عامل ارتباط بین جنوب و جنوب شرق آسیا با منطقه فلات ایران و بین‌النهرین و مدیترانه و اروپا بوده و مراکز تمدن‌های مستقر در مناطق یاد شده را به هم پیوند داده و در انتقال و پخش کالاها، تجاری و بازرگانی و نیز ارزش‌های فرهنگی و اجتماعی نقش موثری داشته است. بسیاری از کشورهای غربی و در رأس آنها ایالات متحده آمریکا می‌کوشند با ارائه طرح‌هایی که مسیرهای جایگزین دیگری را جهت انتقال انرژی کشورهای حوزه خلیج‌فارس در نظر می‌گیرد، از اهمیت تنگه هرمز کاسته و وابستگی خود را به تأمین انرژی از این مسیر در مواقع بحران کاهش بدهند و در واقع با این عمل به نوعی خواستار آندک که ابتکار عمل ایران را در تسلط بر این منطقه استراتژیک از جهان به عنوان یک عامل برتر جغرافیایی و به‌عنوان برگ برنده کشور در موقع بحران، محدود کنند.

نقشه خلیج فارس و تنگه هرمز. این منطقه از نظر راهبردی بسیار مهم است.

■ **خلیج‌فارس منطقه‌ای ژئوپلیتیک؟**
پهنه آبی خلیج‌فارس و کشورهای اطراف آن منطقه‌ای ژئوپلیتیک به حساب می‌آید. دلایل گوناگونی وجود دارد که اطلاق مفهوم منطقه را بر این گستره جغرافیایی توجیه می‌کند. خلیج‌فارس، به‌عنوان محدوده‌ای مشترک، بنیان جغرافیایی این منطقه است. همه کشورهای این محدوده در آن شریک هستند و خلیج‌فارس بخشی از مرزهای جغرافیای سیاسی آنهاست. از لحاظ اشتراکات فرهنگی و مذهبی، دین اسلام از مشخصه‌های انکارناپذیر این کشورهاست. نزدیک به ۱۰۰ درصد مردم این منطقه مسلمانند و در طول تاریخ درآزمدت سکونت در این محدوده، دلبستگی‌های دینی و فرهنگی فراوانی بین آنها ایجاد شده است. پیشینه تاریخی مرمان این منطقه نیز مشترک است. کشورهای این منطقه جنگ‌ها، شکست‌ها و پیروزی‌های فراوانی را تجربه کرده‌اند، بویژه از زمان ورود کشورهای اروپایی، سابق بسیاری از همکاری مردمان کرانه خلیج‌فارس، برای تأمین منافع مشترکشان، به صورت پیمان‌ها و تعهدهای دوجانبه و چندجانبه وجود دارد. از جنبه اقتصادی، این کشورها منافع مشترکی در زمینه انرژی دارند و با آنکه تقسیم این قلمرو آبی میان کشورهای مستقل ساختارهای اقتصادی متمایزی را ایجاد کرده است، به روشنی قابل اثبات است که اقتصاد این کشورها بر نفت و فرآورده‌های آن بنا شده است و نفت می‌تواند موضوع منافع مشترک همه این کشورها باشد. به لحاظ سیاسی نیز با وجود تفاوت در نظام‌های حکومتی، اندیشه سیاسی و ساختار دولت در این کشورها، اشتراکات بسیاری در میان دیدگاه‌های مردمان این کشورها قابل مشاهده است و پراحتی می‌توان تفاوت نگاه‌های سیاسی در این منطقه را از مناطق دیگر تمییز داد. مجموعه دلایلی که به صورت کلی و گذریاب شد، پذیرش این نکته را اسان می‌کند که خلیج‌فارس منطقه‌ای ژئوپلیتیک است.

■ **اهمیت تنگه‌ها در دریای**

تنگه‌های دریایی اهمیت از تباطی، اقتصادی، نظامی و استراتژیک دارند. به همین دلیل از دیرباز مورد توجه انسان‌ها بویژه قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی بوده‌اند.

آنها از گذشته‌های دور تاکنون از نظر حمل‌ونقل کالا و البته در حال حاضر بویژه نفت نقش مهمی دارند و بستن آنها منجر به بروز بحران در اقتصاد جهانی خواهد شد. تنگه‌ها در قدرت ملی و سیاست خارجی کشورها تأثیر گذارند، همچنین کوتاه‌ترین راه برقراری ارتباط بین ۲ خشکی مجاورشان هستند و در استراتژی‌های نظامی و بری و بحری مورد توجه قرار می‌گیرند. در نتیجه اهمیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک آنها با هم هماهنگ و منطبق می‌شود. تنگه‌ها به کشورهای مجاور امکان می‌دهند رفت و آمد در آنها را کنترل کنند و به همین

دلیل ارزش استراتژیک دارند. تنگه‌های استراتژیک به‌عنوان یک عامل جغرافیایی به‌خاطر ارزش‌های اجتماعی، اقتصادی و ژئوپلیتیک در موازنه قدرت منطقه‌ای و جهانی نقش موثری دارند و قدرت‌های حاکم بر این تنگه‌ها از آنها به‌عنوان ابزاری در سیاست خارجی خود استفاده می‌کنند. یکی از حساس‌ترین و حیاتی‌ترین گذرگاه‌های آبی عصر حاضر در قلمرو سیاسی‌استان هرمزگان، تنگه هرمز است که مهم‌ترین شاهراه انتقال انرژی در جهان محسوب می‌شود.

■ **ژئوپلیتیک تنگه هرمز**

تنگه هرمز در منتهی‌الیه شرقی خلیج‌فارس واقع شده است و از آنجا که کشورهای در حال توسعه به‌صورت نفت از خلیج‌فارس وابسته‌اند و درصد قابل توجهی از نفت مورد نیاز جهان باید از این تنگه هرمز بگذرد، امنیت تنگه هرمز اهمیت بین‌المللی دارد. پیش‌بینی می‌شود با افزایش ظرفیت صدور نفت و گاز از این تنگه، منطقه خلیج‌فارس همچنان بی‌رقیب بماند. در بین کشورهای فرمانطقه‌ای نیز ایالات متحده، کشورهای عضو اتحادیه اروپایی، ژاپن، چین و

آیا می‌توان ابرقدرت‌ها را در شرایط بحرانی به تغییر رفتار وادار کرد؟

چرا تنگه هرمز مهم است؟!

■ محمود نورانی *

کره‌جنوبی در واردات نفت و صادرات کالاهای غیرنفتی خود به این تنگه وابسته هستند. البته لازم به ذکر است در سال‌های اخیر کشورهایی از قبیل عربستان و اسارات عربی متحده، ساخت خط لوله و ایجاد طرح‌های جایگزین برای عبور نفت خود از راهی غیر از تنگه هرمز را آغاز کرده‌اند و توانسته‌اند تا حدودی وابستگی خود را کاهش دهند اما این طرح‌های پرزینه‌نمی‌تواند به‌طور کامل وابستگی آنها را از بین ببرد و تنگه هرمز در آینده همچنان نقش ژئوپلیتیک و استراتژیکی خود را حفظ خواهد کرد. از سوی دیگر آب‌های قابل کشتیرانی بین‌المللی تنگه هرمز در ابتدای خلیج‌فارس در آب‌های داخلی و ساحلی ایران قرار دارد، لذا ایران از قدرت اعمال حاکمیت بر مدخل اصلی آن برخوردار بوده و کنترل دالان‌های دریایی که توسط IMO^(۱) معین و منتشر شده- و کشتیرانی بین‌المللی الزماً باید از طریق آنها انجام شود- در حوزه حاکمیت ایران قرار دارد. به‌طور خلاصه قدرت دریایی ایران در تنگه هرمز و حضور بیگانگان در منطقه ناشی از مزیت‌های تنگه هرمز برای ایشان است که مهم‌ترین آنها عبارتند از:

۱- قرار داشتن در مسیر انتقال نفت مورد نیاز جهان

غرب

۲- تکیه‌گاه دفاعی شبه‌جزیره عربستان

۳- واقع شدن در ابتدای دهلیز فلات ایران

۴- قرار داشتن در موقعیت مناسب برای ورود قدرت بری به شبه‌جزیره عربستان

۵- قرار گرفتن در موقعیت پخش بحران به‌صحنه عملیات اقیانوس کبیر

۶- ایجاد پیوستگی برای نیروی بحری (دریایی‌ا

۷- ایجاد تسهیلات و تدارک نیرو و لجستیک

۸- تناسب جغرافیایی و حقوقی تنگه برای عبور واحدهای ویژه دریایی و هوایی

۹- تنگه به‌عنوان مکمل استراتژی بحری

■ **ژئواستراتژیک تنگه هرمز**

موقعیت ژئواستراتژیک تنگه هرمز و واقع شدن آن در کانون تلافی ۲ موضع دفاعی (قدرت بحری/ قدرت بری) موجب شده مواضع دفاعی قدرت بحری در مقابل قدرت بری در منطقه خلیج‌فارس و تنگه

هرمز برهم بوده و تنگه هرمز در این خط دفاعی، نقش مرکزی و نقطه سرریل را داشته و کنترل آن توسط هر یک از دو قدرت، موازنه استراتژی را تشکیل دهد؛ یعنی استراتژی بحری با کنترل تنگه امکان حضور در مجاورت خشکی و مقابله با قدرت بری را دارد. وجود ذخایر عظیم نفت در خلیج‌فارس و ضرورت حفاظت از آن، اهمیت ژئواستراتژیک تنگه را برای قدرت بحری دوچندان می‌کند. قدرت بری نیز برای گسترش و مقابله با قدرت بحری در اقیانوس هند و در مرز قلمرو استراتژی بحری و نیز به‌عنوان نقطه‌ای جهت اعمال فشار بر قدرت بحری به تنگه هرمز نیاز دارد، بویژه اینکه کاهش تهدید زیردریایی‌های اتمی آمریکا، مستلزم حضور فعال در منطقه اقیانوس هند است. ایران و عمان هر دو ادعای مالکیت سرزمینی ۱۲ مایل دریایی در تنگه هرمز را دارند. با توجه به عرض ۲۱ مایلی در کمترین پهنای تنگه، تداخل ارضی ایجاد و عمق تنگه هرمز به‌سوی سواحل ایران کم می‌شود. ۷ جزیره استراتژیک ایران «هرمز، لارک، قشم، هنگام، تنب‌بزرگ، تنب کوچک و ابوموسی» در منطقه ورودی

ایران است. مسیر شمالی این طرح که برای حرکت کشتی‌ها از شرق به غرب است در شمال جزایر تنب و فارور واقع شده است. مسیر جنوبی دیگری برای حرکت کشتی‌ها از غرب به شرق اختصاص داده شده است که جنوب جزایر فارور و تنب قرار دارد و مشابه کشور عمان با توجه به فرار گرفتن طرح تنب- فارور در دریای سرزمینی ایران مسؤولیت نظارت و نصب علائم و خدمات مخابراتی و اخذ هزینه‌های مربوط نیز توسط ایران انجام می‌گیرد. به دلیل فرارگیری مسیر شمالی طرح تنب- فارور در آب‌های سرزمینی ایران، طبق اصل اول مقررات کشتیرانی بین‌المللی، نظارت بر تردد کشتی‌ها بر عهده ایران است و طبق اصل سوم همان مقررات، کشورمان می‌تواند هزینه ارائه خدمات مخابراتی و نصب علائم کمک ناوبری را دریافت کند. طرح میانی تفکیک تردد تنگه هرمز، در آب‌های سرزمینی عمان، از شعاع یک مایلی جزیره قوئین کبیر شروع و تا شعاع ۱۰ مایلی جزیره یعنی حدود تداخل آب‌های سرزمینی ایران و عمان امتداد دارد، بنابراین از نظر حقوق بین‌الملل، مسؤولیت نظارت بر این طرح و نصب علائم کمک ناوبری، ارائه خدمات مخابراتی و اخذ هزینه‌های مربوط با عمان است. از سوی دیگر چون تردد در تنگه هرمز، به‌طور کلی داخل آب‌های سرزمینی عمان قرار دارد، از نظر حقوقی، دولت عمان عمدتاً مسؤول نظارت بر آن است ولی با توجه به اینکه تنگه هرمز تنگه‌ای بین‌المللی و واقع در میان ۲ کشور ایران و عمان است، طبق موافقتنامه‌های که مارس ۱۹۷۴ بین دو دولت منعقد شد، مسؤولیت دفاع از تنگه هرمز و نظارت بر تردد دریایی آن به‌طور مشترک بر عهده دو دولت است.

■ **پایان سخن**

تنگه‌های در میان تنگه‌های استراتژیک جهان، اهمیت ویژه‌ای دارد؛ این تنگه از ارزش‌های خاص ارتباطی، اقتصادی، نظامی و ژئوپلیتیک برخوردار است؛ بر اساس نظریه «اسپایکمن» هر کس «ریملند» (حاشیه زمین) را واپایش (کنترل) کند، دنیا را واپایش (کنترل) خواهد کرد. نظریه ریملند تا تغییراتی در نظریه هارتلند (قلب زمین) «مکنیدر» ارائه شده است. منظور از ریملند، کشورهای ساحلی شبه‌جزیره واقع در غرب و جنوب اروپا و جنوب آسیاست. بر اساس این نظریه، تنگه هرمز مرکز ریملند است و بخش‌های شمالی، جنوبی، غربی و شرقی را به هم پیوند می‌دهد. بنابراین طبق نظریه ریملند، واپایش (کنترل) تنگه هرمز به مفهوم واپایش (کنترل) ۴ بخش یادشده خواهد بود. البته کبیر،ک، دریادر مهاجم برتغالی به اقیانوس هند و خلیج‌فارس، معتقد بود هر دولتی از تنگه باب‌المندب، هرمز و ملاکا تسلط داشته باشد، بر جهان مسلط خواهد بود. این نظریه تا امروز همچنان معتبر است. در میان ۳ تنگه مذکور، تنگه هرمز در مرکز قرار گرفته و تسلط بر این تنگه به مفهوم تسلط بر ۲ تنگه دیگر خواهد بود. به همین دلیل، در گذشته کشورهای هند و خوستاند بر اقیانوس هند مسلط شوند، سعی می‌کردند قبل از هر اقدامی تنگه هرمز را در اختیار گیرند. موقعیت حساس و استراتژیک ایران در منطقه خاورمیانه و وجود بحران‌ها و عدم ثبات سیاسی در کشورهای مجاور و وجود چالش‌های سیاسی با همسایگان استراتژیک باعث به وجود آمدن تهدیدهایی برای امنیت جمهوری اسلامی ایران می‌شود. از بزرگ‌ترین تهدیدات فرمانطقه‌ای که حوزه نفوذ آن به این منطقه حساس و استراتژیک وارد شده است، ایالات متحده است. تهدید به بستن تنگه هرمز، تهدیدی مسیوق به سابقه و مختص شرایط حاد است. علاوه بر دوره جنگ تحمیلی، ایران سال ۲۰۱۱ در بحبوحه تحریم‌ها نیز چنین تهدیدی کرد و جامعه جهانی این تهدید را جدی گرفت و عقب‌نشینی کرد. اکنون نیز با توجه به جنگ تجاری عراق آمریکا با ایران برای تحریم کامل نفت ایران، ایران به‌عنوان یک اهرم فشار از این گزینه کمک می‌گیرد، چرا که دیپلماسی بدون ابزار و قدرت نظامی، بی‌اثر است. آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها بخواهی می‌دانند کوچک‌ترین تحرک در تنگه هرمز (نه حتی بستن آن) باعث افزایش قیمت نفت و بنزین و بالا بردن هزینه‌های این کشورها خواهد شد. بیش از ۱۷ میلیون بشکه نفت خام (بیشتر از یک‌سوم حمل‌ونقل نفتی جهان از راه دریا) روزانه از تنگه هرمز عبور می‌کند که تحرات نظامی سبب بالا رفتن هزینه‌های بیمه کشتی‌ها و بالا رفتن اتوماتیک قیمت نفت خواهد شد. با توجه به روحیه کاسب‌کارانه دولت آمریکا، بعید است آنها این تهدید را جدی بگیرند و دست از تحریم‌های غیرقانونی فزاینده علیه ایران نکشند. در غیر این صورت آنها شاهد «ضرر همگی باهم» خواهند بود.

■ **پژوهشگر حوزه جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک**

پی‌نوشت

۱- سازمان بین‌المللی دریایی (International Maritime Organization)

منابع:

۱- محمدرضا حافظنیا و حسین ربیعی؛ مطالعات منطقه‌ای خلیج‌فارس، انتشارات سازمان سمت، تهران، ۹۲

۲- محمدرضا حافظنیا، خلیج‌فارس و نقش استراتژیک تنگه هرمز، چاپ چهارم، تهران، سازمان مطالعه و تدوین سمت

۳- احتمالات بستن تنگه هرمز، خیرگزاری شفقنا، تاریخ انتشار: ۱۹ تیرماه ۹۷

۴- آیا بستن تنگه هرمز، قانونی و از لحاظ نظامی امکان‌پذیر است؟ خبرگزاری تسنیم، تاریخ انتشار: ۱۹ تیرماه ۹۷

۵- بررسی ابعاد سیاسی، راهبردی و ژئوپلیتیک خلیج‌فارس برای ورود و مسیر جنوبی برای خروج

خلیج‌فارس در نظر گرفته شده است. طرح جعفری و اسما خواش، یازدهمین همایش ملی- علمی-فرهنگی خلیج‌فارس

عملکرد روحانیت انقلابی در خرمشهر و امید به آینده انقلاب

ناصر مؤمنیان:انقلابی گری و تفکر انقلابی را می‌توان یکی از مهم‌ترین مطالبات رهبر انقلاب در طول سال‌های اخیر دانست و تهدیدات ناشی از تغافل نسبت به کید دشمنان انقلاب و کشور که یکی از مهم‌ترین مشکلات کشور به‌شمار می‌رود، راهکاری جز انقلابی گری و تفکر انقلابی ندارد. روحیه انقلابی از منظر مقام معظم رهبری دارای همه خصلت‌هایی است که برای حل مشکلات کنونی و آینده کشور لازم به‌نظر می‌رسد. چنانکه می‌فرمایند: انسان انقلابی شجاعت دارد، اهل اقدام و اهل عمل است، ابتکار می‌ورزد، بن‌بست‌شکنی و گره‌گشایی می‌کند؛ از چیزی نمی‌ترسد، به آینده امیدوار است و به امید خدا به سمت آینده روشن حرکت می‌کند. مناطق محروم نام‌آشنایی که سال‌هاست بر لزوم رسیدگی به آن‌ها تأکید می‌شود، اما متأسفانه هرساله در کمال بی‌مهری، به‌واسطه بی‌توجهی‌های برخی مسؤولان بر محرومیت این مناطق افزوده می‌شود.

به دنبال بروز مشکلاتی در تهیه آب شرب در برخی شهرهای استان خوزستان، جمعی از وعاظ انقلابی کشور، خدمت‌رسانی خود را از ساعات اولیه به مردم این منطقه بویژه در روستاها آغاز کردند.

عمل جهادی تنها به دانشجویان و دانش‌آموزان خلاصه نمی‌شود، بلکه مدیرانی از جنس علم و صنعت درحالی‌که لباس روحانیت بر تن دارند نیز حضور در مناطق محروم برای‌شان دغدغه شد و در برخی شهرهای استان خوزستان که مشکل آب شرب پیدا کرده بودند، حضور یافتند تا حلال مشکلات مردم باشند. حوزه‌های علمیه و روحانیت در طول تاریخ پیش‌تاز فعالیت‌های مردمی و خدمت به مردم در جامعه اسلامی بوده و در فعالیت‌های خود هیچ‌گاه مرزهای جغرافیایی را نشناخته و همواره جهادی عمل کرده‌اند. تنها چند روز پس از بروز مشکلاتی در تهیه آب شرب در برخی از شهرهای استان خوزستان با وجود برخی عذرهای غیرموجه برخی مسؤولان در رسیدگی به مردم این مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به‌عمران مناطق، تعدادی از روحانیون و وعاظ انقلابی کشور طی اقدامی جهادی به یساری مردم خرمشهر شتافتند. عمل‌های جهادی گامی بزرگ و مهم در تقویت خدمت‌رسانی بهتر به مناطق محروم کشور به‌شمار می‌رود که این در تداوم سازندگی در روستاها و مناطق محروم تأثیر بسزایی دارد و در شتاب پیش‌بین. به